

ИНФОРМАЦИЈА

во врска со постапката за изработка и одбрана на магистерскиот труд на последипломските студии

Народниот правобранител во рамките на своите овластувања, согласно Законот за народниот правобранител, ги следи состојбите со почитувањето, остварување и заштитата на уставните и законските права на граѓаните.

Постапувајќи по претставки од повеќе граѓани-студенти на последипломски студии кои укажуваа на повреда на нивните права, како и на различното толкување и постапување на факултетите во процесот на изработката и финализирање на магистерскиот труд, пред Народниот правобранител се поставија повеќе дилеми.

Заради расчистување на дилемите и отворените прашања, а со цел обезбедување соодветна заштита на правата на наведените лица, согласно Програмата за работа на Народниот правобранител за 2007 год. е извршена анализа на актите на повеќе универзитети во Република Македонија во однос на остварувањето на правата на граѓаните кои имаат статус на студенти на последипломски студии во постапката на изработка и одбрана на магистерскиот труд.

Имено, во текот на својата работа Народниот правобранител констатира дека постапката пред Комисијата за оценка и одбрана на магистерскиот труд не е децидно дефинирана и доуредена во законските и подзаконските акти, ниту во актите на универзитетите, односно факултетите. Поради тоа пред Народниот правобранител се наметна прашањето: како Комисијата постапува во случај кога еден од членовите има забелешки и спротивставено мислење за изработениот магистерски труд во однос на другите двајца членови кои го прифаќаат изработениот труд и немаат забелешки, односно сметаат дека нема потреба трудот да биде коригиран? Особено како спорно се поставува прашањето: дали во случај кога само еден член од Комисијата има забелешки за одредени делови од магистерскиот труд спротивни на ставовите на другите членови од Комисијата трудот треба да се прифати или одбие со гласање на членовите, односно дали за извештајот треба да се согласи мнозинството членови на Комисијата и дали кога еден член има забелешки трудот се враќа?

Исто така постапувајќи по одредени претставки пред Народниот правобранител се постави и прашањето за постапувањето на наставно-научните совети на факултетите во случаи кога Комисијата за оценка на магистерскиот труд има подготвено извештај со позитивна оценка и образложение за прифаќање на трудот кој го доставува до наставно-научниот совет на факултетот.

Имено, Народниот правобранител констатира дека постапката на усвојување на извештајот пред наставно-научниот совет не е децидно дефинирана, односно доуредена поради што има случаи кога наставно-научниот совет и покрај позитивниот извештај од Комисијата не го одобрува магистерскиот труд. Оттаму се постави прашањето: дали во случај кога Комисијата за оценка на трудот поднела извештај со заклучок и предлог Наставно-научниот совет да го прифати извештајот за оценка на магистерскиот труд и да определи датум за јавна одбрана, Наставно-научниот совет може да не го усвои извештајот на Комисијата за оценка на магистерскиот труд без да

даде образложение и натамошни насоки за кандидадот, туку едноставно само да донесе одлука за неприфаќање на извештајот на комисијата без наведување на причините и без давање насоки за идните чекори што треба да се преземат потоа во врска со магистерскиот труд?

Со цел да се надминат одредени дилеми и да се обезбеди правилно постапување на Народниот правобранител, а имајќи предвид дека универзитетите се носители на актите со кои подетално се уредува начинот и постапката на изготвување и финализирање на магистратурата, Народниот правобранител од неколку универзитети побара да му се достават од статутите, правилниците за организирање на последипломски студии, како и други расположливи акти со кои е уредена постапката за изработка и одбрана на магистерскиот труд. Притоа, со цел да се обезбедат поцелосни податоци Народниот правобранител се обрати до четири државни и четири приватни универзитети.

Постапувајќи по барањето, дел од универзитетите до кои се обрати Народниот правобранител ги доставија бараните акти или дел од нив, но притоа ниту еден од универзитетите во своите акти ги нема доуредено наведените прашања, ниту пак некој од универзитетите даде одговор на поставените дилеми, туку беше истакнато дека овие прашања не се уредени на ниво на универзитет и дека тоа би требало самостојно да го уредат факултетите. Поради тоа што и од страна на факултетите не се доуредени горенаведените прашања различно се постапува и остануваат отворени наведените дилеми и проблеми на студентите.

Поконкретно, некои од државните универзитети се повикаа на член 113 од Законот за високото образование, според кој факултетите донесуваат одлука (општ акт) за организирање последипломски студии, па според тоа со овие акти треба подетално да се регулираат сите прашања од оваа област.

Дел од универзитети го потврдија фактот дека во актите со кои се регулира постапката за одбрана на магистерски труд не се детално разработени горенаведените прашања поради што и настануваат проблеми при практичното постапување и се отвора можност за произволно постапување и одлучување по поедини случаи.

Дел од универзитетите пак, не беа во можност ниту да ги достават актите ниту да ги разјаснат дилемите со оглед на тоа што се уште е во тек постапката на организирање на последипломски студии, поради што се уште не се донесени соодветни акти за уредување на наведените прашања.

Кај некои од приватните универзитети, кои се акредитирани за организирање последипломски студии сметано од тековната академска 2007/2008год. и кои имаат донесено акти за организирање последипломски студии беше евидентно отсуството на доволна практика и искуство во оваа област, поради што и тие воопшто не изнесоа мислења и ставови по поставените дилеми, но од нивна страна е оставена можност доколку при натамошното спроведување на последипломските студии настанат одредени проблеми и дилеми, истите да ги решаваат со дополнување на своите акти.

Од друга страна, при разгледувањето на поставените прашања во врска со спроведување на постапката за изработка и одбрана на магистерскиот труд на последипломски студии, Народниот правобранител ги имаше предвид и оценките на Државниот просветен инспекторат при Министерството за образование и наука, со кои се стекна при постапување по поединечни случаи, а кои би можеле исто така да претставуваат одреден показател дека постојат

проблеми и прашања кои не се доуредени, а кои создаваат проблеми не само за граѓаните кои се запишале на последипломски студии, туку и за надлежните органи, па и за инспекциски служби кои ги преиспитуваат случаите. И според Инспекторатот поради недоуреденоста на одредени прашања се остава можност секој универзитет и факултет да постапува по проблемот согласно сопственото толкување и сфаќање на прашањето, што пак од друга страна создава можност за различно толкување и различно постапување за исто прашање и за субјективност во донесувањето одлуки и преземањето одредени дејствија.

Секако, при давањето одговор на поставените прашања треба да се има предвид и уставната гаранција за автономноста на универзитетите и одредбите од Законот за високото образование, според кои како еден од главните принципи на функционирање на високообразовните установи се третира автономноста на универзитетот, односно академската слобода, академско управување и неприкосновеност на автономноста.

Народниот правобранител, секако дека ја цени автономноста и академската слобода на универзитетите, односно факултетите, но цени дека и покрај академската слобода и автономноста мора да има одредени правила кои ќе овозможат непречено остварување на уставните и законските права на граѓаните, односно правила кои нема да создаваат нееднаквост во остварувањето на правата на граѓаните. Впрочем на наведеново упатуваат и одредбите од цитираниот закон во кој, меѓу другото, академската слобода опфаќа и утврдување услови и критериуми за додипломски и последипломски студии, студии за стекнување научен степен доктор на науки, односно за стекнување докторат на науки, како и други видови на образование.

Оттука, со цел да се избегнат одредени состојби кои го попречуваат остварувањето на правата на граѓаните и создаваат можност за субјективност на надлежните органи или одговорни лица при донесувањето одлуки и при постапувањето по барањата на граѓаните, Народниот правобранител цени и препорачува дека е потребно да се прецизираат одредени одредби во актите на универзитетите, кои се основа за донесување на актите на факултетите, а факултетите да ги доуредат сите прашања што се однесуваат на постапката за одбрана на магистерскиот труд и да обезбедат нормативни услови за остварување на законските права на граѓаните, без можност за субјективност и без создавање можност за донесување неправилни и незаконити одлуки само поради недоуреденост на сите прашања .

Во таа смисла Народниот правобранител препорачува:

- прецизно да се дефинира постапката за изработка и одбрана на магистерскиот труд без оставање отворени прашања што доведуваат до субјективно и неправилно одлучување;

- да се уреди процедурата во случај кога само еден од членовите на комисијата за одбрана на магистерскиот труд има забелешки и спротивставено мислење за трудот во однос на другите членови од комисијата кои за истите прашања имаат спротивно мислење и сметаат дека нема потреба трудот да биде коригиран;

- поконкретно да се утврди постапката на усвојување на извештајот пред наставно-научниот совет во ситуација кога Комисијата за оценка на трудот има поднесено извештај со заклучок и предлог Наставно-научниот совет да го прифати извештајот за одобрување на магистерскиот труд и да определи датум за јавна одбрана, односно да се

уреди прашањето дали наставно-научниот совет има право да не го усвои извештајот без да даде образложение и натамошни насоки;

- да се допрецизираат и дополнат општите акти за последипломски студии од страна на универзитетите и факултетите, секако со заедничка работа и меѓусебна соработка, со цел да се допрецизираат и дополнат одредбите за остварување на правата на последипломците согласно законската регулатива.